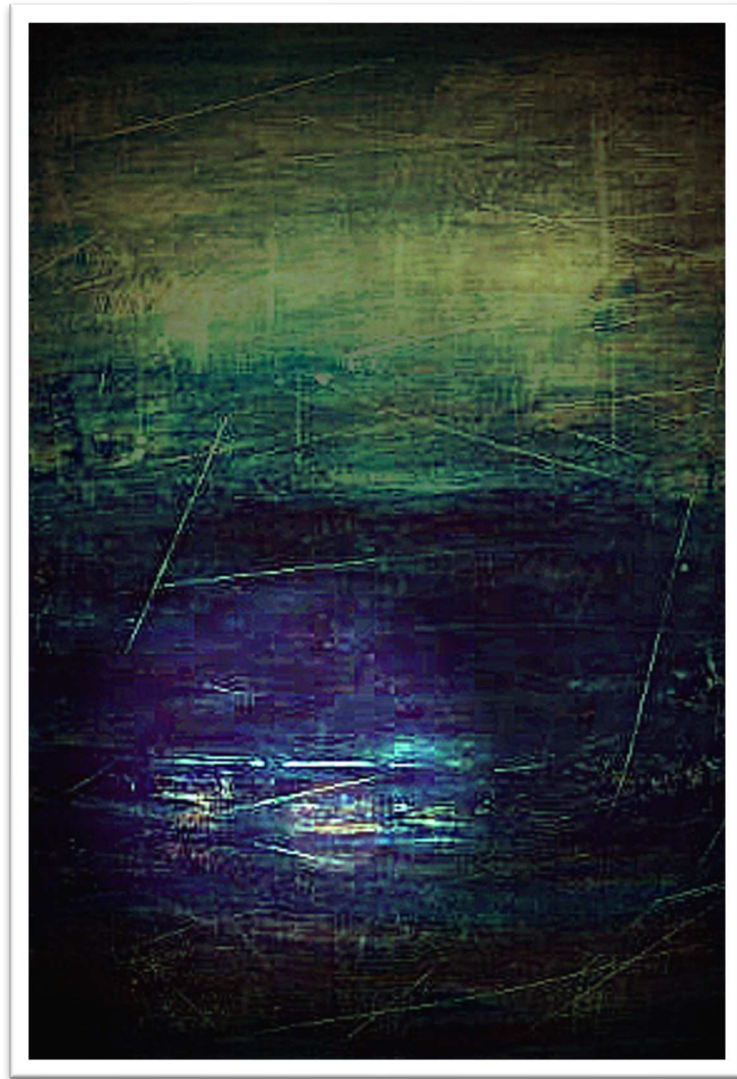

Πέλοπας / Pelopas

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
INTERDISCIPLINARY JOURNAL OF UNIVERSITY OF THE PELOPONNESE

Τόμος 7, τεύχος 1 / Volume 7, no 1
Ιανουάριος - Ιούνιος 2023 / January - June 2023
ISSN 2529-1831 (Online)

ΤΡΙΠΟΛΗ / TRIPOLI

Πέλοπας / Pelopas

ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
INTERDISCIPLINARY JOURNAL OF UNIVERSITY OF THE PELOPONNESE

Εξαμηνιαία Ηλεκτρονική Επιστημονική Έκδοση Ανοικτής Πρόσβασης

Τόμος 7, τεύχος 1 / Volume 7, no 1
Ιανουάριος - Ιούνιος 2023 / January - June 2023
ISSN 2529-1831 (Online)

Ο **Πέλοπας / Pelopas** είναι ηλεκτρονικό περιοδικό ανοικτής πρόσβασης. Απευθύνεται σε όλα τα μέλη της ελληνικής Πανεπιστημιακής Κοινότητας και στοχεύει στη δημοσίευση (έπειτα από κρίση) πρωτότυπων άρθρων που άπτονται των θεματικών πεδίων των Ανθρωπιστικών, Κοινωνικών, Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών, των Επιστημών της Υγείας, του Πολυτεχνικού Κλάδου, της Γεωπονίας, της Τεχνολογίας και της Πληροφορικής.

Εκδότης: Βιβλιοθήκη και Κέντρο Πληροφόρησης Πανεπιστημίου Πελοποννήσου
Editor: Library and Information Center, University of the Peloponnese

Επιστημονική - Συντακτική Επιτροπή (αλφαβητικά)

1. **Γιώργος Β. Ανδρειωμένος**, Καθηγητής ΤΦ
2. **Πηνελόπη Αθανασοπούλου**, Καθηγήτρια ΤΟΔΑ
3. **Σωτήριος Βανδώρας**, Επίκουρος Καθηγητής ΠΕΔΙΣ
4. **Παναγιώτης Γκρίλιας**, Επίκουρος Καθηγητής ΤΦΥΣ
5. **Μαρίνα-Αναστασία Κοτζαμάνη**, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΤΘΣ
6. **Ευάγγελος Μαρινάκης**, Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΠΜ
7. **Δημήτριος Πετρόπουλος**, Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΤ
8. **Οδυσσεάς Σπηλιόπουλος**, Αναπληρωτής Καθηγητής ΤΛΟΧΡΗ
9. **Γιώργος Τσούλος**, Καθηγητής ΤΠΤ

Συντονιστική Ομάδα

Ευγενία Χοροζίδου, Βιβλιοθηκονόμος, Διεύθυνση Υπηρεσίας Βιβλιοθήκης
Κωνσταντίνος Λαφογιάννης, Βιβλιοθηκονόμος, Παράρτημα Βιβλιοθήκης Σπάρτης

Καλλιτεχνική επιμέλεια εξωφύλλου: Άση Δημητρουλοπούλου, Ε.Ε.Π. ΤΘΣ

Επιμέλεια τεύχους: Ευγενία Χοροζίδου, Βιβλιοθηκονόμος

Τεχνικός Διαχειριστής: Δημήτρης Δημητρακόπουλος, Τεχνικός - Κεντρική Βιβλιοθήκη

Τυπογραφικές διορθώσεις: Γιώργος Ανδρειωμένος, Καθηγητής ΤΦ

Οι απόψεις που εκφράζονται στα κείμενα του περιοδικού **Πέλοπας/Pelopas** αντιπροσωπεύουν αποκλειστικά τους συγγραφείς που τα υπογράφουν και δεν δεσμεύουν κατ' ουδένα τρόπο τα μέλη της Επιστημονικής, Συντακτικής και Συντονιστικής επιτροπής ή κάποιο άλλο συλλογικό ακαδημαϊκό ή διοικητικό όργανο του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

© Τα πνευματικά δικαιώματα των δημοσιευμένων άρθρων ανήκουν στο περιοδικό. Η ακαδημαϊκή χρήση τους είναι ελεύθερη, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης. Απαγορεύεται η μερική ή/και ολική αναδημοσίευση κειμένων που δημοσιεύονται στο περιοδικό, χωρίς τη συγκατάθεση των Επιμελητών ή της Συντακτικής Επιτροπής και επιβάλλεται αναφορά στην πρώτη δημοσίευσή τους στο περιοδικό.

<http://library.uop.gr/magazine>

ψηφιακή Ελλάδα
Όλα είναι δυνατά
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
"Ψηφιακή Σύγκλιση"

Ευρωπαϊκή Ένωση

Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Μήνυμα Συντακτικής - Επιστημονικής Επιτροπής 5

Άρθρα

Μετά τη φιλολογία: νεοελληνικές σπουδές και διεπιστημονικότητα
ΤΖΙΟΒΑΣ Δημήτρης 7-17

Το ιδίωμα των Δαρνακοχωρίων του νομού Σερρών
ΑΠΟΣΤΟΛΟΠΟΥΛΟΥ Σοφία 18- 29

Οι έμποροι και οι σιτοπώλες στη Ρωμαϊκή Υπηρεσία Πληροφοριών
ΑΣΗΜΟΠΟΥΛΟΣ Παναγιώτης 30-47

Δημογραφική εικόνα των επισκόπων των "Νέων Χωρών"
ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ Κωνσταντίνος 48-63

*Η αστική οικονομία στον χώρο της Μαγνησίας κατά την περίοδο του
μεσαίωνα*
ΤΕΡΕΖΑΚΗΣ Γεώργιος 64-73

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΤΙΚΗ

*Στα ίχνη του Ρήγα Βελεστινλή: μια καίρια συμβολή στη μελέτη της ζωής,
του έργου και της επιβίωσης του Θεσσαλού εθνεγέρτη*
ΑΝΔΡΕΙΩΜΕΝΟΣ Γιώργος 74-80

Μήνυμα Συντακτικής - Επιστημονικής Επιτροπής

Αγαπητές και αγαπητοί συνάδελφοι,

Σας παρουσιάζουμε με ικανοποίηση το 1^ο τεύχος του **έβδομου τόμου** του «**Πέλοπα/Pelopas**», του ηλεκτρονικού διεπιστημονικού περιοδικού του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, το οποίο αναπτύσσεται στο πλαίσιο της Πράξης: «Ηλεκτρονικές Υπηρεσίες της Βιβλιοθήκης του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου».

Ο **Πέλοπας** είναι πολυσυλλεκτικό ηλεκτρονικό περιοδικό ανοικτής πρόσβασης και απευθύνεται σε όλα τα μέλη της Πανεπιστημιακής Κοινότητας. Στοχεύει στη δημοσίευση (έπειτα από κρίση) πρωτότυπων άρθρων που άπτονται των θεματικών πεδίων των Ανθρωπιστικών, Κοινωνικών, Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών, των Επιστημών της Υγείας, του Κλάδου των Μηχανικών, της Γεωπονίας, της Τεχνολογίας και της Πληροφορικής. Καταρχάς, το περιοδικό επιδιώκει την ανάδειξη θεμάτων που διερευνούν τα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Παράλληλα, καλλιεργούνται ευρύτερα δίκτυα συνεργασίας σε ερευνητικό και επιστημονικό επίπεδο εντός και εκτός Πανεπιστημίου.

Η συχνότητα έκδοσης του περιοδικού είναι εξαμηνιαία ενώ προβλέπονται έκτακτα τεύχη με ειδική θεματολογία ή αφιερώματα. Κάθε τεύχος περιέχει έξι (6) έως δέκα (10) κύρια άρθρα, βιβλιοπαρουσιάσεις αλλά και ενημερώσεις για επιστημονικές εκδηλώσεις του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Σε ειδικές περιπτώσεις, η Επιτροπή αναθέτει σε διακεκριμένους επιστήμονες του ευρύτερου ακαδημαϊκού χώρου τη δημιουργία έκτακτων τευχών με ειδική θεματολογία ή/και τους προσκαλεί ως κριτές άρθρων που έχουν υποβληθεί προς δημοσίευση.

Στο πλαίσιο αυτό, σας προσκαλούμε να υποβάλλετε **έως τις 10 Οκτωβρίου 2023** άρθρα και ανακοινώσεις σας για το **επόμενο τεύχος** του περιοδικού που θα εκδοθεί το Δεκέμβριο του 2023.

Σας ευχαριστούμε για την υποστήριξη και συνεργασία.

Εκ μέρους της Συντακτικής-Επιστημονικής Επιτροπής

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής Εποπτείας της ΒΙΚΕΠ

Γιώργος Β. Ανδρειωμένος, Καθηγητής

Άρθρα

Στα ίχνη του Ρήγα Βελεστινλή: μια καίρια συμβολή στη μελέτη της ζωής, του έργου και της επιβίωσης του Θεσσαλού εθνεγέρτη

Γιώργος Ανδρειωμένος
Καθηγητής Τμήματος Φιλολογίας
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
andreiom@uop.gr

Ο Ρήγας Βελεστινλής (1757-1798) έχει καθιερωθεί στη συνείδηση του κοινού ως μια από τις πλέον συμπαθείς (καλύτερα: εμβληματικές) φυσιογνωμίες της νεότερης Ελλάδας, σε σχέση με την προετοιμασία της Ελληνικής Επανάστασης, τα οράματά του και τον μαρτυρικό θάνατό του. Ωστόσο, υπάρχουν και πολλές πλευρές της πολυσχιδούς δράσης του και του δημιουργικού έργου του οι οποίες παραμένουν σχετικά άγνωστες ή παρεξηγημένες, περιμένοντας να αναδειχθούν ή να φωτιστούν κατάλληλα από ερευνητές ποικίλων ειδικοτήτων (ιστορικούς, φιλόλογους, παιδαγωγούς, κοινωνιολόγους, πολιτικούς επιστήμονες, ειδικούς των θετικών επιστημών κ.ά.). Η πορεία, άλλωστε, της πρόσληψής του υπήρξε πολυπρισματική, όπως ενδιαφέρουσα είναι η διαχρονική θέαση –που φτάνει, κάποτε, ίσαμε την ιδεολογική χρήση– της μορφής και της απόψεών του από σημαντικό αριθμό προσώπων και φορέων, στο πέρασμα του χρόνου.

Η φυσιογνωμία του Ρήγα κέντρισε, λοιπόν, το ενδιαφέρον τόσο των συγκαρινών του όσο και των αμέσως επόμενων γενεών, με αποτέλεσμα να έχει διαμορφωθεί μια αξιοπρόσεκτη συζήτηση γύρω από τη δραστηριότητά του, ήδη από την εποχή που ζούσε και, συστηματικότερα, από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα – ήτοι, μετά τη δολοφονία του στο Βελιγράδι. Δεν έχει κανείς παρά να διατρέξει την πλούσια βιβλιογραφία που τον αφορά, αλλά και τη σχετική προφορική παράδοση που σχετίζεται με όψεις του βίου του, για να καταλάβει πως ο ενασχολούμενος με τον Θεσσαλό αγωνιστή και διαφωτιστή συχνά έρχεται αντιμέτωπος με πλήθος ετερόκλητων –και συχνά αντικρουόμενων– στοιχείων, που άλλοτε βασίζονται σε πειστικά τεκμήρια και άλλοτε κινούνται στον χώρο του θρύλου ή της μυθοπλασίας. Ωστόσο, κάτι ανάλογο δεν συμβαίνει με τις περισσότερες ιστορικές μορφές που, στο διάβα του χρόνου, συμβολοποιήθηκαν και πέρασαν σε ένα είδος εθνικού κανόνα προσωπικοτήτων;

Όπως και νά 'χει, όσο και αν κάθε ερευνητής επιδιώκει να τεκμηριώσει με ακρίβεια τα στοιχεία που επικαλείται κατά την ανάπτυξη της επιχειρηματολογίας του για τον βίο και το έργο κάποιου που μελετά (εν προκειμένω, του Ρήγα Βελεστινλή), υπάρχουν στιγμές που αναγκάζεται να επιστρατεύσει δεδομένα που του προσφέρουν ο περίγυρος της περιόδου, το ύφος του συγγραφέα, οι μαρτυρημένες σχέσεις που ο τελευταίος ανέπτυξε με πρόσωπα και ομάδες, αλλά και οι προφορικές μαρτυρίες ή οι λαϊκές παραδόσεις που σχετίζονται με αυτόν, προκειμένου να αναδείξει την ιστορική αλήθεια που τον περιβάλλει. Θα είχε, επομένως, ενδιαφέρον όχι μόνο να εντοπίσει κανείς όσα επακριβώς μπορούν να

ταυτιστούν με ενέργειες και πρωτοβουλίες του σπουδαίου αυτού επαναστάτη και ανθρώπου του πνεύματος, αλλά και να συζητήσει με πειστικό τρόπο πλευρές της δράσης του που δεν είναι έως σήμερα πλήρως εξακριβωμένες, πλην όμως έχουν παγιωθεί στην αντίληψη των πολλών, έξω από την ιστορική ακρίβεια και αλήθεια.

Άλλωστε, στη μακρά πορεία της πρόσληψης του Ρήγα από την κριτική και το γενικό κοινό, δεν ήταν λίγες οι φορές που υπήρξαν ανατροπές στη «φιλολογία» που είχε διαμορφωθεί για το πρόσωπό του. Αν, για παράδειγμα, ληφθούν υπόψιν όσα είχαν παραδοθεί περί του θανάτου του έως την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα, πριν οι συμβολές του Émile Legrand και του Σπυρίδωνος Λάμπρου έρθουν να διαλευκάνουν με πιο επιστημονικό τρόπο πλευρές που αφορούσαν το μαρτύριό του¹, ή όσα ανεκδοτολογικά συνέχισαν να επικαλούνται μελετητές και βιογράφοι του, παρά το πλήθος των εγγράφων και των τεκμηριωμένων συμβολών που κατέθεσαν νεότεροι μελετητές, θα γίνει κατανοητό πως η προσέγγιση της φυσιογνωμίας και της δημιουργίας του κινήθηκε από την ανερμάτιστη εικονολογία στην ευλαβικά θεμελιωμένη καταγραφή και από τη βεβαιωμένη μυθοπλασία έως τη φιλότιμη αναζήτηση της αλήθειας.

Προς τους δεύτερους όρους της πιο πάνω αντιπαράθεσης των τάσεων που ακολουθήθηκαν ίσαμε σήμερα στη μελέτη του Ρήγα, κατατείνουν οι πολυάριθμες εργασίες του Δημήτρη Καραμπερόπουλου, παιδιάτρου και διδάκτορα της Ιστορίας της Ιατρικής, συμπατριώτη του Θεσσαλού αγωνιστή και αφοσιωμένου ερευνητή του βίου και του έργου του. Ο Καραμπερόπουλος, σ' αλήθεια, έχει, κατά τα τελευταία τριάντα και πλέον χρόνια, επιδοθεί όχι μόνο στη μελέτη αλλά και στην ανάδειξη, αποκατάσταση και προβολή του Ρήγα και της περιοχής του Βελεστίνου. Και τούτο το έχει επιτύχει τόσο μέσα από τις προσωπικές επιστημονικές συμβολές του, όσο και μέσω των πρωτοβουλιών που έχει αναλάβει η *Επιστημονική Εταιρεία Μελέτης Φερών - Βελεστίνου - Ρήγα*, της οποίας είναι πρόεδρος. Μια απλή επίσκεψη στον ιστοχώρο της *Εταιρείας*² είναι χρήσιμη για να διαπιστώσει ο αναγνώστης την τεράστια συμβολή της στην αναθέρμανση και ενίσχυση του ενδιαφέροντος για τον Βελεστινλή: οχτώ συνολικά συνέδρια για τη συγκεκριμένη προσωπικότητα και την περιοχή που τον γέννησε³, η νέα έκδοση των *Απάντων* του⁴, οι επανεκδόσεις της *Χάρτας της Ελλάδος*, οι μεταφράσεις του *Συντάγματος* και άλλων επαναστατικών κειμένων του σε δέκα γλώσσες⁵, μια συναγωγή με ρήσεις του, η καταγραφή σε cd πέντε παραδοσιακών μουσικών παραλλαγών και τεσσάρων προεπαναστατικών μελωδιών του *Θουρίου*, πολλές αυτοτελείς εκδόσεις [ή επανεκδόσεις]

¹ Βλ. Αιμιλίου Λεγράνδ, *Ανέκδοτα έγγραφα περί Ρήγα Βελεστινλή και των συν αυτώ μαρτυρησάντων. Εκ των εν Βιέννη Αρχείων εξαχθέντα και δημοσιευθέντα* υπό -. Μετά μεταφράσεως ελληνικής υπό Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου. Δαπάναις της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρίας της Ελλάδος, Αθήνησιν: Εκ του Τυπογραφείου των Αδελφών Περρή, 1891· Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, *Αποκαλύψεις περί του μαρτυρίου του Ρήγα. Μετά εικόνων και πανομοιοτύπων*. Έκδοσις Εστίας, Εν Αθήναις: Εκ του Τυπογραφείου της Εστίας, 1892.

² Βλ. <http://www.rhigassociety.gr/new/> (επίσκεψη: 08.06.2023).

³ Με τα *Πρακτικά* των επτά πρώτων να έχουν ήδη κυκλοφορήσει.

⁴ Σε έντυπη και ψηφιακή μορφή, με εισαγωγές και ευρετήρια του Καραμπερόπουλου.

⁵ Στα αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ιταλικά, ισπανικά, ρωσικά, σερβικά, ρουμάνικα, βουλγάρικα και αλβανικά.

συστηματικών μελετών περί αυτού⁶, όπως και ενός θεατρικού έργου που τον αφορά⁷, μαζί με την ανάληψη πληθώρας πρωτοβουλιών και την οργάνωση πολλών κοινωνικών και πνευματικών εκδηλώσεων, είναι παραπάνω από αρκετά για να καταδείξουν το μέγεθος της δραστηριότητας της συγκεκριμένης *Εταιρείας* και του Προέδρου της, που σχετίζεται με τον Ρήγα.

Τρανή απόδειξη του ενδιαφέροντος αυτού αποτελεί και η έκδοση του τόμου: *Μελέτες για τον Ρήγα Βελεστινλή. Τριάντα χρόνια (1990-2020)*, που κυκλοφόρησε το 2020 και στον οποίο συγκεντρώνονται, μέσα σε 1228 σελίδες, όσα έγραψε ο Δημήτρης Καραμπερόπουλος για τον μεγάλο συμπατριώτη του και αρχικά δημοσιεύτηκαν σε πλήθος εντύπων (πρακτικά συνεδρίων, επιστημονικά, φιλολογικά και λογοτεχνικά περιοδικά, εφημερίδες, δικτυακούς τόπους κ.α.), με τη μορφή μελετών, άρθρων, σημειωμάτων και επιστολών. Σκοπός του συγγραφέα τους είναι, μέσω αυτών, να αναδειχθεί ο Ρήγας ως «διαφωτιστής, επαναστάτης, πολιτικός νους, στρατιωτικός νους, εθνεγέρτης, μάρτυρας και οραματιστής μιας δημοκρατικής πολιτείας στον βαλκανικό χώρο» (σ. 7). Πέρα από το «Προλόγισμα» (σσ. 7-11), τις «Ευχαριστίες» (σ. 12), το πολύ μεθοδικό «Ευρετήριο» ονομάτων, όρων, τόπων, τίτλων έργων και θεσμών (σσ. 1193-1228) και το πλούσιο διάσπαρτο φωτογραφικό υλικό, το βιβλίο διαρθρώνεται σε δεκαέξι επιμέρους ενότητες, με αντίστοιχη, κατά περίπτωση, θεματική περιοχή.

Στην πρώτη εξ αυτών (σσ. 23-160) περιλαμβάνονται συμβολές του Καραμπερόπουλου για το έργο *Φυσικής Απάνθισμα*, που τον έχει απασχολήσει αρκετά. Μέσα από τις συγκεκριμένες εργασίες αναφέρονται οι πολύ προχωρημένες ιατρικές και επιστημονικές γνώσεις του Ρήγα, όπως προκύπτουν από το εν λόγω βιβλίο, τα στοιχεία που αντλούνται σε αυτό από τη γαλλική *Encyclopédie*, η προέλευση της φράσης «Όποιος ελεύθερα συλλογάζεται, συλλογάζεται καλά»⁸ και το «απλούν ύφος» που χρησιμοποιήθηκε στη συγγραφή του για να μην προξενήσει «με τη γριφότητα του ελληνισμού εις τους άλλους, εκείνο όπου ο ίδιος [ενν. ο Ρήγας] έπαθε σπουδάζοντας»⁹. Ακολουθεί η ενότητα για τους Χάρτες που τύπωσε ο Ρήγας (σσ. 161-360) – θέμα το οποίο επίσης έχει κατ' επανάληψιν απασχολήσει τον Καραμπερόπουλο. Σε αυτήν, συζητούνται τα πρότυπά τους, τα πρωτότυπα αντίτυπά τους, ο εντοπισμός συγκεκριμένων περιοχών σε αυτούς¹⁰, η σύνδεσή τους με το επαναστατικό σχέδιο του Ρήγα, η παρουσία συμβόλων (όπως του κοιμισμένου λιονταριού και του ροπάλου του Ηρακλή) σε συνάφεια με τους χάρτες της Βλαχίας και της Μολδαβίας, η σχέση της *Χάρτας της Ελλάδος* με τον *Πίνακα γεωγραφικό της Ελλάδος* που εκδόθηκε από τον Franz Müller (Βιέννη, 1800), η χρήση της πρώτης από τον Ιωάννη Οικονόμου-Λογιώτατο το 1817 στην *Ιστορική τοπογραφία της τωρινής Θεσσαλίας*, κάποια σημεία της διατριβής της Μαρίας Παζαρή για τη *Χάρτα* (ΑΠΘ, 2014), καθώς και η παρουσία των *Θερμοπυλών* και της *Σαλαμίνας* στη *Χάρτα* και τα ποικίλα μηνύματα που εξάγονται εξ αυτής.

⁶ Του ίδιου του Καραμπερόπουλου, αλλά και των Αιμιλίου Λεγράνδ - Σπυρίδωνος Λάμπρου, Κωνσταντίνου Αμάντου, Λέανδρου Βρανούση, Ντούσαν Πάντελιτς, Νικολάου Πανταζοπούλου, Νέστορος Καμαριανού, Μαρίας Μαντουβάλου, Κύριλ Τοπάλοβ και Φώτη Βογιατζή.

⁷ Γραμμένου από την Ουρανία Δ. Μπομπότη.

⁸ Η οποία παρατίθεται ως «γνωμικό του Χάλερ» στη σ. 24 της πρώτης έκδοσης στα 1790.

⁹ Καταπώς σημειώνεται στη σ. ζ' του έργου.

¹⁰ Μεσσηνία, Καλάβρυτα, Άγιον Όρος, Λακωνία, Αλμυρός και Δυτική Θεσσαλία.

Στις σσ. 351-402 ανατυπώνονται τρεις εργασίες του Καραμπερόπουλου για τον *Θούριο*, όπου δίδεται έμφαση στον εθνεγερτικό χαρακτήρα του ποιήματος και στην –περιγραφική / ιστορική, κατά μείζονα λόγο– ανάλυση ενοτήτων και σημείων του, ενώ στην ενότητα που έπεται (σσ. 403-424) αναδημοσιεύονται άλλα τρία άρθρα του συγγραφέα για τον *Ηθικό Τρίποδα* (Βιέννη, 1797), όπου, μεταξύ άλλων, υποστηρίζεται η άποψη ότι τα *Ολύμπια*¹¹, που περιλαμβάνονται στο πιο πάνω έργο, έχουν μεταφραστεί από τον ίδιο τον Ρήγα, και όχι κάποιον φίλο του· παράλληλα, ο ερευνητής ξεχωρίζει και σχολιάζει τις αναφορές του Θεσσαλού αγωνιστή στους Ολυμπιακούς Αγώνες, τόσο στα *Ολύμπια* όσο και στον *Νέο Ανάχαρσι* (Βιέννη, 1797). Συμπληρωματικά δε προς τα ανωτέρω, ο συγγραφέας έρχεται να αναδείξει (σσ. 425-432) τη σημασία της εικόνας του Μεγάλου Αλεξάνδρου (που ο Ρήγας μερίμνησε να εκδοθεί στη Βιέννη το 1797), σε σχέση με τον επαναστατικό σχεδιασμό του εκδότη της για την απελευθέρωση των Ελλήνων και άλλων βαλκανικών λαών, καθώς και τη μεγάλη αξία του *Συντάγματος* (σσ. 433-488), σε συνάρτηση με τη συναφή χειρόγραφη παράδοση και τη σημασία του επονομασθέντος «χειρογράφου των Κυθήρων», που έφερε πρώτος στο φως ο Εμμ. Στάθης (1996), την «επιβίωσή» του στις τάξεις των επαναστατημένων Ελλήνων, την πρόνοιά του για σεβασμό στη γλώσσα κάθε λαού, την πρωτοποριακή του θέση για τη μη εφαρμογή της θανατικής ποινής και τη σημασία που έχουν για τους Έλληνες –και τους Βαλκάνιους γενικότερα– η *Νέα Πολιτική Διοικήσεις*, με την *Επαναστατική Προκήρυξη* και τα *Δίκαια του Ανθρώπου*.

Σαφώς μεγαλύτερη σε έκταση είναι η επόμενη ενότητα του βιβλίου, η οποία αναφέρεται στην επαναστατική φυσιογνωμία του Ρήγα (σσ. 489-682)· σε αυτήν, ανιχνεύονται ο εθνεγερτικός του ρόλος, η σχέση του με την ορθόδοξη πίστη, η καθαυτό επαναστατική του δράση, τα οράματά του, όψεις της βιογραφίας του¹², η γνώση της προσωπικότητάς του από τον ανώνυμο συντάκτη της *Ελληνικής Νομαρχίας*, η αφόρμησή του από τον Γαλλικό Διαφωτισμό, η πρώτη προσωπογραφία του (1824), η άδικη αξιολόγησή του από τον Ιωάννη Φιλήμονα στο *Δοκίμιον ιστορικών περί της Φιλικής Εταιρείας* (1834), η ενδεχόμενη σχέση του με τον μυστικό εταιρισμό και τον ελευθεροτεκτονισμό της περιόδου και ο αυτοπροσδιορισμός του ως «*Ρήγας Βελεστινλής ο Θετταλός*» σε σχέση με ποικίλα σημεία του έργου του. Οι πρωτοποριακές απόψεις του Ρήγα για τη μόρφωση των παιδιών, την εκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών, την αναγκαία ίδρυση σχολείων και τη γενικότερη καλλιέργεια της παιδείας, όπως αυτές αποτυπώνονται στα *Δίκαια του Ανθρώπου*, συγκροτούν την ακόλουθη ενότητα (σσ. 683-692), με το επαναστατικό του σχέδιο να καταλαμβάνει τις σελίδες της επόμενης (σσ. 693-842)· στα κείμενά της επισημαίνονται ο απελευθερωτικός σχεδιασμός του για τους Έλληνες και τους Βαλκάνιους, τα σύμβολα που επιστράτευσε¹³, το πόσο ρεαλιστικό ήταν το σχέδιό του, η συνωμοτική δράση του, ο στόχος της δημοκρατικής ενοποίησης, η στρατηγική που πρότεινε, το όραμα της Επανάστασης, το στρατιωτικό σκέλος του σχεδιασμού, η σχέση του με τη ρωσική πολιτική στα Βαλκάνια και οι ρίζες του στοχασμού του στον γιακωβινισμό.

¹¹ «Δράμα του αββά Μεταστασίου του Ιταλού» (Εν Βιέννη: Παρά Μαρκ. Πούλιο, 1797).

¹² Οι θρυλούμενες σχέσεις του με τον Νικόλαο Μαυρογένη, κάποιες στιγμές του στη Βιέννη και η πορεία του προς το μαρτύριο.

¹³ Όπως το «ρόπαλο του Ηρακλέους».

Το όνομα και η καταγωγή του Ρήγα είναι, επίσης, ένα ακόμη ζήτημα που έχει απασχολήσει διαχρονικά τον Καραμπερόπουλο· εδώ, επιλέγεται να ανατυπωθούν (σσ. 843-882) μόνο πέντε άρθρα από την πλούσια σχετική παραγωγή του, προκειμένου να καταδειχθούν οι «περιπέτειες» στην ονοματοδοσία του Θεσσαλού επαναστάτη: πάγια πεποίθηση του συγγραφέα είναι ότι πρέπει να αποφεύγονται η χρήση του προσωνυμίου *Φεραίος*, το οποίο, κατά τη γνώμη του, αποδόθηκε στον Ρήγα από τους Κωνσταντίνο Κούμα (1832), Ιωάννη Φιλήμονα (1834) και Χριστόφορο Περραιβό (1836)¹⁴, καθώς και τα προσωνύμια *Αντώνιος Κυριαζής*, *Κωνσταντίνος Ρήγας Φεραίος* και *Ρήγας Οικονομάς*, που έχουν προταθεί από άλλους, και να χρησιμοποιείται μόνο το *Βελεστινλής* με το οποίο υπέγραφε τα έργα του. Ακόμη, ο Καραμπερόπουλος δεν δέχεται τη βλάχικη καταγωγή του Ρήγα, η οποία προωθείται από ποικίλους μελετητές του, επισημαίνοντας την απουσία ανάλογων τοπωνυμίων στη *Χάρτα* και τονίζοντας τη σύνδεσή του με το Βελεστίνο. Με τον ίδιο τρόπο, ο Καραμπερόπουλος δεν δέχεται, στην ακόλουθη ενότητα (σσ. 883-910), ότι ο Ρήγας υπήρξε εκδότης του «Αγαθάγγελου», παρά τη σχετική περί του αντιθέτου φημολογία και τις απόψεις πλειάδας μελετητών, βασισμένων πρωτίστως σε συναφή μνεία του αποκαλούμενου «Ζηλοπροφήτη» (1838). Οι ενότητες με εντελώς προσδιορισμένη θεματική κλείνουν με εκείνη που αναφέρεται στη συνάφεια του Ρήγα με την τοπική ιστορία (σσ. 911-986), όπου τονίζεται η σχέση της μορφής του με την περιοχή της γενέτειράς του· στο πλαίσιο αυτό, γίνεται μνεία σε τοπικά μνημεία προς τιμήν του, στον τρόπο που σημειώνονται οι περιοχές της περιφέρειας απ' όπου κατάγεται στο έργο του, σε διάφορα υλικά πολιτισμικά τεκμήρια που σχετίζονται με αυτόν, στο πώς αποτυπώνεται η διαχρονική τοπική ιστορία στα γραπτά του και στην πρόταση για ίδρυση Μουσείου Ρήγα στο Βελεστίνο.

Ακολουθούν ποικίλα άρθρα και σημειώματα περί Ρήγα (σσ. 987-1124): η απήχηση του έργου του σήμερα, οι σύγχρονες έρευνες περί αυτού, η θέαση της γυναίκας από αυτόν, η θεατρική του παραγωγή, οι καταγόμενοι εκ Κοζάνης και Σιάτιστας σύντροφοί του, η συνάφεια του έργου του προς εκείνο των Ρουσσώ, Ντιντερό, Κοσμά του Αιτωλού και Ευγενίου Βουλγάρεως, οι συμβολές των C. Woodhouse, Λ. Βρανούση και Κ. Αμάντου στη μελέτη του Ρήγα, το γιατί ο Ρήγας δεν συνέγραψε την κωμωδία *Το σαγανάκι της τρέλλας*, η βιογράφησή του από τον ιατρό Δημήτριο Α. Στωικό (1895), ο συντάκτης της *Ελληνικής Νομαρχίας* και οι δραστηριότητες της *Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών - Βελεστίνου - Ρήγα*, αποτελούν τους θεματικούς πυρήνες των συμβολών της συγκεκριμένης ενότητας. Τρεις βιβλιοκρισίες του Καραμπερόπουλου για βιβλία περί τον Ρήγα¹⁵ ανατυπώνονται εν συνεχεία (σσ. 1125-1150), ενώ έπονται επιστολές του προς διαφόρους και με άξονες μια μνεία του Ιπποκράτη στη Λάρισα από τον Ρήγα, τα αντίτυπα της *Χάρτας*, την εκμετάλλευση του ονόματος του Ρήγα από ΜΚΟ, το πραγματικό του όνομα, τη χρήση συγκεκριμένων τοπωνυμίων από αυτόν, ένα ερωτικό του «παραστράτημα», τη μαθητεία του στην Αθωνιάδα Σχολή, κάποιες ανακρίβειες μελετητών του γι' αυτόν, τους όρους «Ρωμιός» και «Έλληνα» στο έργο του και προτάσεις εν όψει του εορτασμού των διακοσίων χρόνων από την

¹⁴ Παρά τις προγενέστερες συναφείς μνείες του σε επίγραμμα που περιέχεται στον *Νέο Ανάχαρσι* (1797) και από τον Μιχαήλ Περδικάρη (1811).

¹⁵ Δύο του Λουκά Αζελού και ένα του Γεωργίου Α. Κοντομήτρου.

Επανάσταση και τη συμβολή του Θεσσαλού εθνεγέρτη. Το δε κυρίως σώμα του βιβλίου ολοκληρώνεται (σσ. 1181-1192) με δύο κριτικές βιβλίων του Καραμπερόπουλου από τους Σαράντο Καργάκο και Δημήτριο Μπενέκο.

Η πιο πάνω εκτεταμένη παρουσίαση των άρθρων, μελετημάτων και σημειωμάτων για τον Ρήγα Βελεστινλή στο συζητούμενο εδώ βιβλίο του Δημήτρη Καραμπερόπουλου, αποσκοπούσε στην ανάγκη να καταδειχθούν, αφενός μεν, η φιλοπονία και η ιερή αφοσίωση με την οποία ο συγγραφέας έχει επιδοθεί στη διαλεύκανση όψεων της ζωής και του έργου του μεγάλου συμπατριώτη του, αφετέρου δε, η συνθετότητα πολλών ζητημάτων που σχετίζονται με την περί Ρήγα έρευνα και το πόσα ανοιχτά θέματα υπάρχουν σε σχέση με τον βίο, τα γραπτά του, τις πηγές απ' όπου άντλησε, τις επαφές του, το μαρτύριό του, την επιβίωσή του και την πρόσληψή του από την κριτική. Ο γράφων μπορεί να βεβαιώσει από πρώτο χέρι το «ρηγικό πάθος» του Καραμπερόπουλου: όχι μόνο ως προς τον τρόπο με τον οποίο εργάζεται, αλλά και ως προς τον ενθουσιασμό που μεταφέρει στους συνομιλητές του για τον Ρήγα, παρακινώντας τους να ασχοληθούν και οι ίδιοι με τον σπουδαίο συμπατριώτη του. Και όλ' αυτά δεν τα κάνει με τη στείρα (κάποιες φορές) προσέγγιση στα πράγματα που μπορεί να έχει ο επαγγελματίας ερευνητής που έχει πρωτίστως να λογοδοτήσει στην ακαδημαϊκή κοινότητα: τα κάνει με τον ζήλο του ερασιτέχνη, με την ωραία και πραγματική σημασία του όρου: εκείνου, δηλαδή, που αγαπά σε βάθος το αντικείμενο με το οποίο ασχολείται και δίνεται, *ψυχή τε και σώματι*, σε αυτό.

Και δεν τα επιτυγχάνει όλ' αυτά ο Καραμπερόπουλος μόνο με το συγκεκριμένο βιβλίο του: δεν έχει κανείς παρά να διατρέξει τις σχολιασμένες και ευρετηριασμένες επανεκδόσεις των έργων του Ρήγα, στις οποίες έχει πρωτοστατήσει, τις αυτοτελείς εργασίες του για το όνομα και την καταγωγή του Θεσσαλού εθνεγέρτη (1997, ²2000), τη *Χάρτα* (1998), την επαναστατική του φυσιογνωμία (2000), τη συνάφεια του έργου *Φυσικής Απάνθισμα* με τη γαλλική *Encyclopédie* (2000), τη μετάφραση των *Ολυμπίων* από τον Ρήγα (2001), τη σχέση του δημιουργού με την Ορθοδοξία (2005), τα αποφθέγματα του Βελεστινλή (2000), μια ενδεικτική βιβλιογραφία του (2007), τον *Νέο Ανάχαρσι* (2009), την υποτιθέμενη έκδοση του «Αγαθάγγελου» από τον Ρήγα (2009), τη συνωμοτική του δράση (2009), τον *Θούριο* ως εμψυχωτή των ραγιάδων (2009), τη δημοκρατική ενοποίηση του βαλκανικού χώρου στο επαναστατικό σχέδιο του Ρήγα (2010), το «ρόπαλο του Ηρακλέους» (2010), το *Σαγανάκι της τρέλλας* (2012), τα μηνύματα και τα διδάγματα από το έργο του (2014), το στρατηγικό σχέδιο της Επανάστασης του Ρήγα (2017) και τις απαντήσεις που δίνει σε επικριτές του συμπατριώτη του (2000, 2009, 2015, 2022), για να διαπιστώσει σε πόσο μεγάλο βαθμό διασταυρώνονται τα μελετήματα του τόμου με τις επιμέρους αυτοτελείς εκδόσεις του περί Ρήγα. Αν στα παραπάνω προσθέσει κανείς και τους τόμους των επτά *Πρακτικών* για τον Ρήγα και την περιοχή του Βελεστίνου που έχει οργανώσει και επιμεληθεί ο συγγραφέας, τότε εύκολα συνάγεται το συμπέρασμα ότι το σημαντικότερο μέρος της περί Βελεστινλή βιβλιογραφίας κατά την τελευταία τριακονταετία φέρει, όπως ήδη σημειώθηκε, και τη σφραγίδα του Δημήτρη Καραμπερόπουλου και της *Επιστημονικής Εταιρείας Μελέτης Φερών - Βελεστίνου - Ρήγα* στην οποία είναι πρόεδρος.

Με άλλα λόγια, δεν μπορεί παρά να συγχαρεί τον Δημήτρη Καραμπερόπουλο κάθε φιλαναγνώστης και μελετητής της περιόδου, αναγνωρίζοντάς του το πάθος με το οποίο εργάζεται, την αγωνία του να επακριβώσει πλήθος λεπτομερειών που παραμένουν αδιευκρίνιστες ως προς τον Ρήγα, τη μαχητικότητα με την οποία υπερασπίζεται τις θέσεις του και, πάνω απ' όλα, τον αγώνα του για να προωθήσει τη μελέτη του μεγάλου συμπατριώτη του και να αναδείξει τον τόπο καταγωγής του.

ISSN: 2529-1831 (Online)
<http://library.uop.gr/magazine>

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Ταμείο
Περιφερειακής Ανάπτυξης

ψηφιακή Ελλάδα
Όλα είναι δυνατά
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
"Ψηφιακή Σύγκλιση"

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης